

Priscus Panita, *Excerpta et fragmenta*, ed. Pia Carolla (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana 2000), Walter de Gruyter Verlag, Berolini et Novi Eburaci 2008, ss. 140 + 4 tablice.

Priscus z Panion (Tracja) był wschodniorzymskim dyplomata, prawnikiem i historykiem, charakteryzowanym przez nowożytnych badaczy jako archaizujący attycysta¹. Urodził się zapewne w pierwszej ćwierci V w. (proponowane przez wielu badaczy dokładniejsze daty jego urodzin, ok. 405/410, 415, 410-420 i inne, nie opierają się na żadnych wytrzymujących krytykę argumentach) i zmarł po 472 (?) r. Rękopisy epitomatorów jego dzieła historycznego i inne źródła określają go jako „retora” bądź „sofistę”, co może wskazywać na to, że odebrał solidne, klasyczne wykształcenie. Pod koniec panowania cesarza Teodozjusza II (408-450) Priscus towarzyszył (z tekstu jego dzieła nie wynika, że, jak się na ogół przyjmuje, w charakterze sekretarza) wysokiemu urzędnikowi cesarskiemu Maksyminosowi w jego misji dyplomatycznej na dwór Attyli (ok. 448/449). Dzieło historyczne Priscusa – *Historia Bizancjum i epoki Attyli* (tytuł podaje tylko *Liber Suda*) – zachowało się fragmentarycznie, głównie poprzez *Excerpta de legationibus* Konstantina Porfirogenety. Pierwotnie składało się z ośmiu ksiąg i sięgało może do 472 r. Znaczenie dzieła Priscusa polega na tym, że jest ono jedyną wschodniorzymską świecką historią dającą wgląd w dzieje drugiej i trzeciej ćwierci V w. w szerokim kontekście stosunków militarnych i dyplomatycznych Bizancjum z Zachodem oraz rozmaitymi ludami barbarzyńskimi, a wśród nich głównie z Hunami. Spora część wiadomości Priscusa brała się z autopsji, jak sławny opis podróży dyplomatycznej na dwór Attyli. Nadaje to im bezcenną wartość.

Po raz pierwszy dzieło Priscusa opublikował David Hoeschel w 1603 r. w Augusta Vindellicorum, wykorzystując jedynie część tradycji rękopiśmiennej (*Excerpta de legationibus Romanorum ad gentes* oraz *Excerpta de legationibus gentium ad Romanos*). Z późniejszych wydań wyraźny postęp badawczy stanowiło wydanie Karla Muellera², który włączył do swej edycji tradycję pośrednią, czyli cytaty z dzieła Priscusa, przechowane u Jordanesa, Theophanesa, w *Chronicon Paschale* i *Liber Suda*. Następnie L. Dindorf³ nie tylko ponownie skolacjonował znane wówczas manuskrypty M1 i M2, ale również dokładnie przejrzał tekst Priscusa, dokonując licznych emendacji. Dopiero jednak Karl de Boor⁴ przygotował edycję opartą o skolacjonowanie wszystkich prawie rękopisów *Excerpta de legationibus*, z wyjątkiem C (z Cambridge), który został odkryty przez Michaiła N. Kraszeninnikowa w 1913 r.⁵ Następnie Fritz Bornmann⁶ przygotował nową edycję w oparciu o skolacjonowanie wszystkich rękopisów, wraz z przekładem na język włoski. Jako ostatni wydał tekst Priscusa Roger C. Blockley, z przekładem na język angielski⁷. Nie przejrzał on osobiście rękopisów *Excerpta de legationibus*, ale dodał do całości wiele materiału z fragmentów cytowanych przez innych autorów bizantyjskich. De Boor nie przedstawił jednak własnej *cognatio codicorum*; nie uczynili tego również Kraszeninnikow, Bornmann i Blockley. Bornmann zamierzał jednak swoją edycję z 1979 r. *renovare*, ale uniemożliwiła to jego przedwczesna śmierć (1997). Zadania wydoskonalenia edycji Priscusa podjęła się uczennica Bornmanna, Pia Carolla, po dziesięciu latach pracy przedstawiając nową, krytyczną edycję dzieła bizantyjskiego historyka.

¹ Omówienie niniejsze w nieco zmienionej wersji opublikowane zostało w elektronicznym czasopiśmie Bryn Mawr Classical Review 20 II 2010: <http://www.bmcreview.org/2010/02/20100220>.

² *Fragmenta Historicorum Graecorum*, wyd. C. i Th. Mueller, t. IV, Parisiis 1851, s. 69-110, t. V, Parisiis 1870, s. 24-26.

³ *Historici Graeci minores*, wyd. L. Dindorf, I, Lipsiae 1870, s. 276-349.

⁴ *Excerpta de legationibus*, wyd. C. de Boor, cz. I: *Excerpta de legationibus Romanorum ad gentes*, cz. II: *Excerpta de legationibus gentium ad Romanos*, Berolini 1903 (*Excerpta historica iussu imp. Constantini Porphyrogeniti confecta*, wyd. U. Ph. Boissevain, C. de Boor, Th. Buettner-Wobst, t. I), s. 121-155 (*Excerpta de legationibus Romanorum ad gentes*), s. 575-591 (*Excerpta de legationibus gentium ad Romanos*).

⁵ *Vizantijski Vremennik* 21, 1914, s. 45-170.

⁶ *Prisci Panitae Fragmenta*, wyd. F. Bornmann, Firenze 1979.

⁷ R. C. Blockley, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire. Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus*, t. II: *Text, Translation and Historiographical Notes*, Liverpool 1983, s. 223-376.

P. Carolla ponownie bardzo dokładnie skolacjonowała wszystkie rękopisy *Excerpta de legationibus*, a także rękopis *Excerpta de obsidionibus* (chodzi o zawarte w kodeksie Cod. Parisini suppl. graeci 607, wyjęte z różnych dzieł historycznych epizody rozmaitych bitew i oblężeń – w naszym wypadku chodzi o wymienione tam fragmenty Priscusa dotyczące oblężenia Naissus i Noviodunum). Wydawczyni ustaliła wiele nowych lekcji i ostatecznie stworzyła o wiele pewniejszy tekst Priscusa, nie zawsze jednak go emendując. P. Carolla uważa bowiem, że niektóre defekty gramatyczne mogą pochodzić od samego Priscusa (s. XXXII). Wiele błędnych lekcji skorygowała również *in apparatusibus*. Jej zdaniem, które nie różni się od ustaleń badaczy działalności znanego skryby Andrea Darmariosa, wszystkie rękopisy Priscusa pochodzą od jednego archetypu, który jest nazywany π (od nazwiska Juana Paez de Castro, który był jego pierwszym posiadaczem). Po jego śmierci π trafił do Real Biblioteca de El Escorial i spłonął podczas jej pożaru w 1571 r. W tej bibliotece był jeszcze jeden kodeks *a*, dziś zaginiony, niewątpliwie jedna z pierwszych kopii π . Aktualnie najstarszym zachowanym rękopisem *Excerpta de legationibus* jest kopia wykonana przez Andreę Darmariosa z 1574 r., od którego pochodzą, zdaniem P. Carolli, wszystkie inne kopie (*stemma codicum*, s. XVII). Bardzo dokładny opis i klasyfikacja rękopisów Priscusa podany został na s. VII-XXVIII.

Te fragmenty tekstu, które zdaniem wydawczyni nie pochodzą od Priscusa, oznaczone są zawsze *litteris inclinatis*. Niektóre fragmenty tekstu, rozpoznane przez edytkę w grupie *fragmenta dubia* (s. 83-111), jako nie pochodzące od Priscusa, mogą być jednak dyskusyjne, a nawet wątpliwe. P. Carolla zachowała numerację fragmentów Priscusa *in excerptis* według Muelera, ale obok niej podała również (pierwszy *apparatus* Wydawczyni) numerację fragmentów według innych wydawców *ad maiorem studiorum utilitatem*. Bardzo to rzeczywiście ułatwi pracę badaczom. Edycji towarzyszą: testimonia dotyczące samego Priscusa, wykazy sygli i skrótów, staranna bibliografia, indeksy i *tabulae* (s. XIX-XX).

Dzieło P. Carolli jest najlepszym dotąd wydaniem tekstu Priscusa i przypuszczalnie najlepszym, jakie przy obecnym stanie podstawy rękopiśmiennej można było w ogóle dać. Pojedyncze lekcje czy emendacje przyjęte do tekstu mogą być i będą naturalnie dyskutowane, ale nie zmienia to opinii, że „nowy Priscus” stoi na najwyższym poziomie filologicznego kunsztu i wszędzie widać akrybię oraz ogrom włożonej pracy. Błędy druku, jak „greichischen” (s. XXIII, przyp. 53), wydają się być rzadkie. Charakter edycji w serii Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubnera uniemożliwił zapewne przeprowadzenie dyskusji nad porządkiem zachowanych fragmentów Priscusa. Kwestia ta oraz technika streszczania i skracania jego dzieła przez eklogistów Konstantyna Porfirogenety będzie z pewnością przedmiotem dalszej dyskusji wśród zainteresowanych specjalistów.

Jan Prostko-Prostyński (Poznań)

BLAŻEJ ŚLIWIŃSKI, Początki Gdańska. Dzieje ziem nad zachodnim brzegiem Zatoki Gdańskiej w I połowie X wieku (Źródła i monografie Muzeum Historycznego Miasta Gdańska, t. I), Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, Gdańsk 2009, ss. 298 + 2 mapy.

Autor postawił sobie za cel przedstawienie nowej wizji dziejów ziem nad zachodnim brzegiem Zatoki Gdańskiej, szczególny nacisk kładąc na początki Gdańska i dzieje tego regionu w momencie podboju Pomorza Gdańskiego przez Piastów. Rozprawa ma charakter wybitnie analityczny; jej rezultaty badawcze stanowią poważny wkład do poznania najstarszych dziejów państwa polskiego.

Praca została podzielona na dwie części, z których pierwszą autor poświęcił miejscu ziem nad Zatoką Gdańską w państwie Polan, a drugą – roli Gdańska przedpolańskiego w organizacji plemiennej Pomorza Wschodniego. Każda z części została podzielona na dwa rozdziały.

W pierwszym rozdziale pierwszej części Błażej Śliwiński stara się określić moment podboju Pomorza Gdańskiego przez Piastów. Swoje rozważania rozpoczyna od przypomnienia dotychczasowego stanu badań i analizy źródeł informujących o północnej granicy państwa